

Nr 23

Utlåtande i anledning av väckt motion angående visst förtydligande av semesterlagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 473, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Henning Nilsson* i Gävle *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådant förtydligande av semesterlagen, att i motionen nämnda »försök att kringgå lagens anda och mening omöjliggöres».

En redogörelse för innehållet i motionen lämnas i det följande.

Över motionen har på utskottets begäran avgivits yttranden av Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation.

Motionen

I motionen anföres bl. a.:

Den senaste ändringen i semesterlagen innebär, att även frånvaro på grund av vanlig sjukdom motsvarande 90 arbetsdagar skulle kvalificera för erhållande av semester. Denna lagändring har föranlett vissa företag att tidigare än eljest avskeda arbetare, som är frånvarande på grund av sjukdom, för att slippa utbetala den semesterlön, som den nya semesterlagen föreskriver.

Verkstadsföreningen har utfärdat vissa regler för avskedande av s. k. långtidssjuka arbetare, vilka i stort sett överensstämmer med Arbetsgivareföreningens ståndpunkt. — — —

Dessa rekommendationer är av sådan karaktär att arbetarnas fackförbund tagit avstånd från desamma. De strider mot den anda och mening, som de anställda inlägger i semesterlagen och i kollektivavtalet.

Innehållet i Verkstadsföreningens av motionärerna åberopade rekommendation återges nedan i samband med redogörelsen för Svenska arbetsgivareföreningens remissvar.

Gällande bestämmelser m. m.

Lagen den 29 juni 1945 om semester äger enligt 1 § tillämpning å arbetstagare i allmän eller enskild tjänst med undantag av sådana arbetstagare hos staten, för vilka gäller särskilda föreskrifter rörande semester. Arbets-

tagaren äger enligt 3 § på grund av det arbete, som han under ett kalenderår (kvalifikationsår) utfört för arbetsgivarens räkning, rätt att av denne erhålla semester. Denna skall utgå under nästföljande år, dock att parterna äger överenskomma om att semestern helt eller delvis må åtnjutas tidigare.

7 § har följande lydelse:

Semester utgår med en och en halv dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar. Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag, å vilken arbete utförts, jämföras dag, varunder arbetstagaren under pågående anställning

a) åtnjutit semester;

b) varit oförmögen till arbete på grund av sjukdom, dock att dag, som infaller efter det att arbetstagaren till följd av sjukdom varit frånvarande från arbetet under sammanlagt nittio dagar av kvalifikationsåret, jämföras endast om arbetsförmågan föranletts av yrkesskada;

c) i samband med havandeskap eller barnsbörd avhållit sig från arbetet, i den mån bortovaron icke överstigit tolv veckor; eller

d) fullgjort sådan i 27 § värnpliktslagen eller med stöd därav föreskriven militärövning om högst sextio dagar, som ej är beredskapsövning eller direkt ansluter sig till första tjänstgöring, dock att av tid för militärövning högst sextio dagar under varje kvalifikationsår må räknas arbetstagaren till godo.

Dag, under vilken arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, som i andra stycket b)—d) sägs, skall icke jämföras med dag å vilken arbete utförts, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å sådan dag.

I fall som avses i andra stycket b) är arbetstagaren skyldig att, om arbetsgivaren så påfordrar, genom intyg av läkare eller allmän sjukkasse styrka att han på grund av sjukdom varit oförmögen till arbetet.

Om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete stadgas i särskild lag.

Andra stycket b) i sist berörda paragraf erhöll sin nuvarande lydelse genom en år 1954 genomförd lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1955. Enligt lagrummets lydelse dessförinnan skulle med dag, å vilken arbete utförts, jämföras dag, varunder arbetstagaren under pågående anställning » varit oförmögen till arbetet på grund av däri inträffat olycksfall eller sådan däri ådragen sjukdom, som avses i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar ».

Historik

1936 års *semestersakkunniga* anförde i sitt betänkande med förslag till lag om semester (SOU 1937: 49) — vilket förslag låg till grund för vår första, år 1938 utfärdade semesterlag — bl. a. följande:

Även om en arbetstagare under viss månad ej utfört arbete under minst aderton dagar, kunna omständigheterna vara sådana, att den å månaden

belöpande semesterrätten skäligen ej bör gå förlorad. Bland de orsaker till bortovaro från arbete, som böra privilegieras på sådant sätt, att bortovaron jämställs med arbetad tid, då det gäller kvalificering för semester, är främst att märka åtnjutande av semester. Detta överensstämmer med hittills på alla områden tillämpad praxis. Vidare torde böra privilegieras bortovaro, som orsakats av olycksfall i arbetet, eller sådana yrkessjukdomar, som falla under lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Det kan nämligen icke anses vara skäligt, att en arbetstagare, som skadats i arbetet och till följd därav blir arbetsoförmögen, skulle gå förlustig någon del av sin semesterrätt. Det kan ej heller anses föreligga skäl att tidsbegränsa rätten till semester vid längre bortovaro från arbetet av nu nämnda orsaker. Så länge arbetsavtalet kan anses gälla, bör den skadade sålunda få beräkna semesterrätt. — — —

Beträffande vissa andra fall kan tvekan anses råda, om privilegiering av viss orsak till bortovaro från arbetet bör ske. Detta gäller främst sådan sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall i arbetet och som ej kan betecknas såsom yrkessjukdom. Härvidlag föreligga visserligen ömmande skäl och ofta nog är behovet av rekreation efter en genomgången sjukdom mycket stort. Det måste emellertid ihågkommas, att det här gäller en ekonomisk belastning för arbetsgivarna. De sakkunniga anse det icke gärna vara tänkbart, att man genom en lagbestämmelse skulle ålägga arbetsgivarna att låta arbetstagarna åtnjuta semester, belöpande på sjukdomstid, i vidare mån än arbetsgivarna kunna anses vara skyldiga att utgiva lön under sjukdomen. Uttryckliga regler härom finnas endast i sjömanslagen.

I propositionen nr 286 till 1938 års riksdag med förslag till lag om semester m. m. anförde *föredragande departementschefen*, att han gärna sett, att det varit möjligt att med någon tidsbegränsning privilegiera även annan sjukdomstid än den i sakkunnigförslaget omnämnda. I likhet med de sakkunniga befarade emellertid departementschefen, att en bestämmelse härom skulle medföra risk för uppsägning från arbetsgivarens sida.

1942 års *semesterkommitté* föreslog i sitt betänkande med förslag till ändrad semesterlagstiftning (SOU 1944: 59) inga andra ändringar i då gällande privilegieringsbestämmelser än att till privilegierad frånvaro skulle hänföras även tid, då arbetstagaren i samband med havandeskap eller barns-börd avhållit sig från arbetet i den mån bortovaron ej överstigit 12 veckor.

I propositionen nr 273 till 1945 års riksdag med förslag till lag om semester yttrade *föredragande statsrådet* bl. a.

Hur långt man bör utsträcka möjligheten för arbetstagare, som är förhindrad att utföra sitt arbete, att det oaktat kvalificera sig för semester, kan givetvis vara föremål för delade meningar, och vissa skäl kunna onekligen anföras för att, åtminstone i någon utsträckning, privilegiera även vanlig sjukdomstid. Å andra sidan måste emellertid uppfattningen av semestern såsom en genom arbete intjänad förmån beaktas. För arbetsgivaren innebär varje utsträckning av de privilegierade frånvaroorsakerna en motsvarande ekonomisk belastning. Även för arbetstagarparten kan en sådan utsträckning vara till nackdel, då den kan göra arbetsgivarna mera

benägna att tillgripa ett avskedande än eljest. Vid övervägande av denna fråga har jag därför stannat för att icke nu föreslå någon lagändring i förevarande hänseende och att således icke medgiva något tillgodoräknande i semesterhänseende av vanlig sjukdomstid.

Vid 1948 års riksdag väcktes en *motion* (II: 113), vari föreslogs, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av 7 § andra stycket b) semesterlagen, att även annan sjukdom än yrkessjukdom eller sjukdom i anledning av olycksfall i arbete komme att anses som privilegierad bortovaro.

Andra lagutskottet hemställde i sitt utlåtande nr 27, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning av frågan om att i semesterhänseende i viss utsträckning med arbetad tid jämställa frånvaro från arbetet på grund av annat olycksfall än olycksfall i arbetet eller annan sjukdom än sådan i arbetet ådragen sjukdom, som avsåges i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid 1952 års riksdag aktualiserades frågan åter genom en *motion* (II: 26). Motionen föranledde ingen riksdagens åtgärd.

I *propositionen nr 46 till 1954 års riksdag* framlades förslag till nu gällande lydelse av 7 § andra stycket b) semesterlagen. Till grund för propositionen låg en inom socialdepartementet upprättad promemoria. I denna promemoria erinras inledningsvis om de tidigare gjorda övervägandena rörande ifrågavarande spörsmål varjämte framhålls att ikraftträdandet den 1 januari 1955 av den allmänna sjukförsäkringen och en därmed samordnad yrkesskadeförsäkring synes böra föranleda att frågan tages under omprövning. Härefter anföres i promemorian följande:

För närvarande förhåller det sig så, att frågan huruvida sjukdomstid skall utgöra privilegierad frånvaro i semesterlagens mening är att bedöma enligt bestämmelserna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års yrkessjukdomsförsäkringslag. Är en skada eller en sjukdom ersättningsgill enligt någon av dessa lagar, följer därav, att den frånvaro från arbetet, som föranledes av skadan eller sjukdomen, också är privilegierad enligt semesterlagen. I semesterhänseende bygger man således på de avgöranden rörande skadans eller sjukdomens karaktär, som träffas av olycksfallsförsäkringen. Några utredningssvårigheter uppkomma därför ej för semesterlagens del.

Den samordning av den allmänna sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, varom beslut fattats vid årets riksdag, innebär, att yrkesskador — d. v. s. olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar — och andra (»vanliga») sjukdomar i fortsättningen komma att under en tid av 90 dagar, räknat vid olycksfall från olycksfallsdagen och eljest från dagen,

då skadan yppades, försäkringsmässigt behandlas enligt i stort sett samma ordning, vanligen enligt sjukförsäkringens bestämmelser. Som regel kommer yrkesskadeförsäkringen att ingripa först efter denna tid, och ej förrän i samband därmed kommer det att bli anledning att pröva, huruvida en sjukdom föranletts av yrkesskada eller ej.

Av vad nu anförts följer, att semesterlagen i det hänseende det nu gäller ej i samma utsträckning som hittills kan bygga på yrkesskadeförsäkringen. För det alldeles övervägande flertalet fall måste frågan om sambandet mellan sjukdom och arbete utredas och avgöras i semesterärendet. Att detta kan komma att medföra stora besvärligheter ligger i öppen dag. Dessa besvärligheter försvinna emellertid om alla sjukdomar såvitt det nu gäller i semesterlagen behandlas lika under den angivna samordningstiden.

I promemorian diskuteras här efter de skäl, som främst åberopats mot att räkna sjukdomstid som semesterkvalificerande tid, nämligen att detta skulle strida mot den princip, efter vilken semesterlagen utformats, samt medföra sådan ekonomisk belastning för arbetsgivarna att dessa — inför risken att behöva utgiva semester (resp. betala semesterersättning) för tid då arbetstagaren till följd av sjukdom varit borta från arbetet — skulle bli benägna att avskeda arbetstagare, som insjuknat. Härvid framhålles att semesterlagen i princip är uppbyggd så, att semestern utgör en förmån som arbetstagaren successivt intjänar genom att utföra arbete för arbetsgivarens räkning. Från denna princip hade emellertid, delvis av rena billighets skäl, stadgats vissa undantag. Som arbetad tid räknades sålunda som regel även tid, varunder arbetstagaren varit frånvarande från arbetet på grund av vissa orsaker (s. k. privilegierad frånvaro), nämligen semester, olycksfall i arbetet, yrkessjukdom, havandeskap och barnsbörd samt militärtjänstgöring av viss beskaffenhet. Vidare anföres:

Samma skälighetshänsyn, som ansetts tala för att arbetstagarna få i semesterhänseende tillgodoräkna sig den nu privilegierade frånvarotiden, kunna uppenbarligen åberopas även när det gäller vanlig sjukdom av ej alltför långvarig beskaffenhet. Genom en begränsad privilegiering av de vanliga sjukdomarna förlora naturligen också de invändningar i betydelse, som taga sikte på den ekonomiska merbelastningen för arbetsgivarna och den därav föranledda risken för uppsägning av arbetstagare vid sjukdom. Det förefaller för övrigt icke sannolikt att en viss privilegiering av vanlig sjukdom kommer att bli så ekonomiskt kännbar för arbetsgivarna att skyldigheten för arbetsgivare att bereda arbetstagare någon eller några ytterligare semesterdagar kommer att medföra risk för uppsägning.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, anförde vid remissen av lagförslaget till lagrådet bl. a. följande:

Mot en privilegiering av frånvaro från arbetet, orsakad av vanlig sjukdom, har främst anförts, att en sådan åtgärd skulle strida mot semesterlagens princip — att semestern är en genom arbete för arbetsgivarens räkning successivt intjänad förmån — samt medföra sådan ekonomisk belastning för arbetsgivarna att risken att behöva utge semester för tid,

då arbetstagare till följd av sjukdom vore borta från arbetet, kunde göra arbetsgivarna benägna att ej anställa arbetstagare med mindre god hälsa och att avskeda arbetstagare som insjuknat. Det har härjämte ifrågasatts, huruvida icke en lagändring i det hänseende varom nu vore fråga skulle förrycka den ekonomiska avvägningen mellan de i fråga om sociala förmåner bättre ställda grupperna och andra kategorier.

De skäl, som sålunda åberopats mot en utvidgning av den enligt semesterlagen privilegierade frånvaron till att omfatta även tid för frånvaro på grund av vanlig sjukdom, förlorar emellertid i bärkraft om privilegieringen begränsas, varjämte tillkommit ytterligare ett skäl, som enligt min mening gör att — även om statsmakterna hittills ställt sig avvaktande i detta hänseende — skälen för en sådan utvidgning i allt fall numera måste anses väga betydligt tyngre än skälen däremot. Jag syftar härvid på den samordning mellan den allmänna sjukförsäkringen och en reviderad yrkeskadeförsäkring, varom statsmakterna redan fattat principbeslut.

Andra lagutskottet tillstyrkte i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 43 år 1954 propositionen.

Remissyttrandena

Svenska arbetsgivareföreningen förklarar i sitt yttrande, att den av motionärerna berörda rekommendationen har tillkommit efter överläggningar mellan Sveriges verkstadsförening och Svenska metallindustriarbetareförbundet samt att den därefter utsänts till verkstadsföreningens medlemmar och tillämpats utan att något missnöje därmed försports från arbetarsidan. Föreningen anför vidare:

Det saknas sålunda varje grund för påståendet i motionen, att arbetarnas fackförbund tagit avstånd från rekommendationen. På såväl arbetsgivar- som arbetstagarhåll har man ansett det lämpligt med vissa praktiska riktlinjer för reglering av anställningsförhållandet vid sjukfrånvaro av särskilt lång varaktighet. Riktlinjerna strida på intet sätt mot semesterlagen eller dess »anda och mening».

Enligt en av föreningen bifogad avskrift är rekommendationen av följande lydelse:

Frågan om rätt till fortsatt anställning för arbetare som tillfrisknat efter sjukdom regleras i § 11 i verkstadsavtalet. Annan regel har icke ifrågasatts, men önskemål ha framförts om jämnare praxis i fråga om semesterlagens tillämpning på arbetare som under längre tid är frånvarande från arbetet på grund av sjukdom eller olycksfall utom arbetet.

I anslutning härtill rekommenderar Verkstadsföreningen sina medlemmar följande ordning. Rekommendationen inverkar självfallet icke på arbetsgivarens avtalsenliga rätt att antaga och avskeda arbetare.

1) Den som vid insjuknandet varit anställd kortare tid än 9 månader eller som i anslutning till bortovaro för sjukdom tar varaktig anställning hos annan arbetsgivare eller som på grund av nedsatt arbetsförmåga icke

beräknas komma tillbaka till arbetet inom överskådlig tid, kan uppsägas med iakttagande av den uppsägningstid som gäller vid företaget.

2) Andra arbetare som kunna antagas komma åter i arbete efter tillfrisknandet strykas i personalregistret tidigast efter

- a) 12 månader om arbetaren vid insjuknandet arbetat högst fyra år vid verkstaden;
- b) 24 månader om arbetaren vid insjuknandet arbetat längre än fyra år vid verkstaden.

3) I fråga om arbetare med särskilt lång anställningstid ha vi icke någonting emot att företagen efter prövning i det särskilda fallet tillämpa en gynnsammare ordning.

4) Rekommendationen avser icke arbetare som ådragit sig yrkesskador (olycksfall i arbetet och yrkessjukdom). Frågan om när en yrkesskadad arbetare bör avföras ur anställningsregistret får prövas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Många företag avföra icke sådana arbetare förrän vederbörande antingen tillfrisknat eller invaliditetsfrågan slutligt avgjorts. Vi ha icke någonting emot att företagen tillämpa hittillsvarande praxis i sådana fall.

5) Därest särskilda problem skulle uppstå i fråga om t. ex. tjänstebostäder eller hjälpkassor, böra dessa lösas efter samråd med Verkstadsförningen.

Arbetare är under bortovaro för sjukdom eller olycksfall skyldig hålla arbetsgivaren underrättad om sin adress och om sitt hälsotillstånd.

Arbetare som strykes i personalregistret bör utan dröjsmål underrättas om åtgärden och ev. tillställas slutbetyg samt informeras om att han, såvida han önskar återanställning, har att omedelbart efter tillfrisknandet anmäla sig hos arbetsgivaren.

Landsorganisationen förklarar i sitt yttrande, att den av motionärerna berörda frågan är föremål för utredning inom organisationen, som i januari 1957 hemställt om de anslutna förbundens yttranden dels huruvida och i så fall på vad sätt frågan reglerats inom förbunden, dels rörande den enligt förbundens mening lämpligaste formen för en reglering — förbundsavtal, centralt avtal (rekommendation) eller lagstiftning. Då samtliga förbundsyttranden ej inkommit, heter det vidare i yttrandet, har Landsorganisationen ännu icke tagit ställning till frågan om vilka åtgärder som från organisationens sida bör vidtagas i saken. I avbidan på utredningens resultat synes remitterade motionen icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd, slutar organisationen.

Tjänstemännens centralorganisation anför bl. a.:

TCO vill först konstatera, att uppsägning av sjuka tjänstemän i syfte att reducera semesterns längd icke torde förekomma. Vad avser de av Verkstadsförningen utfärdade uppsägningsreglerna för långtidssjuka arbetare har dessa huvudsakligen karaktären av direktiv, innebärande att avskedande får ske *tidigast* efter viss tid. Motionärerna har icke gjort gällande att dessa tillämpas så, att uppsägning *skall* ske efter angiven tid.

TCO vill emellertid uttala, att det ur sociala synpunkter synes synnerligen otillfredsställande, om semesterlagens stadganden helt eller delvis sättes ur kraft genom missbruk av uppsägningsmöjligheterna. Avskedande under sjukdom är allmänt sett stötande och bör icke ske annat än då särskilda skäl därtill föranleder. Frågan är emellertid av sådan karaktär, att den icke bör prövas i samband med ändringar i semesterlagen utan bör lösas i samma sammanhang som arbetstagarnas anställningstrygghet i övrigt, och organisationen hänvisar därför till vad som anförts i dess denna dag avgivna yttrande över motionerna I: 331 och II: 411 resp. II: 119.

Utskottet

Enligt den lydelse semesterlagen hade före år 1955 ägde arbetstagare rätt att såsom kvalificerande tid för semester räkna frånvaro från arbetet på grund av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom; annan sjukdomstid var däremot ej semesterkvalificerande. Genom en år 1954 beslutad lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1955, infördes rätt för arbetstagare att såsom semesterkvalificerande tid jämväl räkna tid, då arbetstagaren till följd av sjukdom — av vad slag den vara må — varit oförmögen till arbete; dock att sjukdomsdag, som infaller efter det att arbetstagaren till följd av sjukdom varit frånvarande från arbetet under sammanlagt 90 dagar av kvalifikationsåret, skall vara semesterkvalificerande endast om arbetsoförmågan föranletts av yrkesskada.

I förevarande motion göres gällande att nämnda lagändring föranlett vissa företag att tidigare än eljest avskeda arbetstagare, som är frånvarande på grund av sjukdom, för att undgå att utbetala semesterlön för tid då arbetstagaren på så sätt är borta från arbetet. Under hänvisning härtill hemställer motionärerna om sådant förtydligande av semesterlagen, att förfarande av angivet slag från arbetsgivares sida omöjliggöres. Med anledning härav får utskottet anföra följande.

Den av motionärerna åsyftade bestämmelsen i semesterlagen har varit i kraft under relativt kort tid, varför några mera omfattande erfarenheter om de konsekvenser bestämmelsen medfört ännu icke vunnits. Därest av motionärerna angivna förfarande skulle praktiseras på ett sätt, som icke är förenligt med rätt och billighet, torde vara att förvänta, att arbetstagarnas organisationer tar upp spørgsmålet med berörda organisationer på arbetsgivar sidan för att söka få till stånd ändrade förhållanden. De resultat som därigenom kan nås bör avvaktas innan ställning tas till behovet av lagstiftningsåtgärder på området. Det må i anslutning härtill bemärkas att det föreliggande spørgsmålet, som berör frågan om ett anställningsförhållandes bestånd, icke i första hand synes vara att betrakta som en fråga om tillämpning av semesterlagen utan torde närmast vara att hänföra till problemet om skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar. Att, såsom motio-

närerna förutsatt, lösa detta spörsmål genom ändring av semesterlagen kan enligt utskottets mening icke lämpligen komma i fråga, då semesterlagen icke är avsedd att reglera frågan om anställningsförhållandenas bestånd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion II: 473 icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 maj 1957

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel E. Svensson, fru Carlqvist, fru Svenson, herrar Huss, Mannerskantz* och fru Hamrin-Thorell;

från andra kammaren: herr Nilsson i Göteborg, fru Ekendahl, herr Bengtsson i Varberg, fröken Höjer, herrar Königson, Larsson i Hedenäset*, Lothigius och fru Svensson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.